

Ji pirtûkxana Casimê Celîl 11

Sîras

MEMÊ Û EYŞÊ

Wien - 2012

SIRAS

MƏME U ƏJŞE

NƏŞRA HUKUMƏTE

RƏWAN

1935

Sîras

Memê û Eyşê

Poêma cimeta kurmanca

Werger H.Cindî

Wien - 2012

Çapkîr — Înstîtûta kurdzanîyê - Wien (IKW)

Sîras: Memê û Eyşê

Werger — *Hecîê Cindî*

Rêdaktor — *Casimê Celîl û Cerdoê Genco*

Nîgar — *Ş. Hovanêsyen*

Weşana pêşîn — 1935 Rewan

Karê kompyûtêrê — *Lûsîka Gêrman*

Mîzanpaj — *Cemal Celîl (Alionis)*

ISBN 3 - 902185 - 32 - 5

Memê û Eyšê

Ew kîjan xort bû, wekî cîda can neda, ew çito dil bû, wekî di xweda neşewitî wê şevê?

Wê şevê, şeva sayî, Eyšê ji hîvê şewq vedida, wê şevê, şeva evînê. Eyšê usa bedew bû, ji hîvê sipîtir, ji rojê zertir bû.

Ewe notlanî zinarêd memleketê bavê xwe gelekî kubar bû, mînanî teyrê Sîmir serbest û serfinyaz bû, mînanî mêrxasekî navdar bû, bejnê bilind bû nola dara sipindarê, nola çirakê bû, çevêd wê meriv digot yê şerane: awqas zerbedest bûn.

Usa dêm qemere bedew bû, ku royêra derdiket û meriv hewes û hizmekar bû lê binêrya. Lê wextê hêrsê, mînanî bayê samê dinya bê risq dikir.

Eyšê yeke usa bû.

Nava wê mehelêda tek Memê bû, ku Eyšê xweş hat, ew begem kir, Memê jî bi dilekî na, bi hezar dilî ew heband. Memê, Memêyê delalê dilê Zozanê, ewî çiqqa keçik ser xwe bengî kirin, çiqasra jî bê xew û sewdeser kir ewî Memêyî.

Û çaxê mirazê Memê û Eyšê bi hev bû, Zozana pîr car din terecan bû, hat ser benga berê, notlanî qîzeke çardesalî jîr û serbist vîalî-wîalî difitilî, direqisî.

Îda ew Zozan nînbû, ya ku di deh salya xweda tewle û pangê axê paqîş dikir, sibê heya êvarê sakarê rêx li ser piştê bûn, carîtîya jinêd axê dikir, heta nevtengê quzî tendûrê dibû, loş vedikir, weke bejna axê û kirdinek hertim di bin piçengada bû.

Çi merûmî belengazî, çi av û hêsir û zelûlî... heta Memê gihîşt, destê wî dar girt, Zozan diha pîr bû, ji tutar ket.

Memê bîst salî bi Eyšê hîjde salîra awqa li hev dihatin, ku gava teyrê Sîmir li rû ezmîn difirya, Memê û Eyšê didît, nêçîra xwe bîr

dikir, nêçîr ji nav lepê wî diket û bi dîtina çeva, bi muhbeta dila dîna xwe dida herduya. Gelek çara menegîyê erd pêkol dikir, direqisî, lê gava Memê û Eyşê didît, ji eşqa herduya her tişt bîr dikir, pişt li ber Memê û Eyşê xwar dikir.

Eyşê bi evînya dila Memê hebandibû, ji wê jî eşq Zozanê peyda bûbû. Hemû jî bi zewaca herduyara eşqlû bûn, hemû jî kêfxweş bûn, gişk jî şabûn, wekî mirazê Memê û Eyşê bi hev bû.

Lê Tahar axa tevî wê eşqê nebû, nekenya, di xweda werimî, ji kerba xwe kila, ji cegerê nelya. Hêrsa, kef devê wî ket, çawa ku hespekê tu zef cirîda bidêyî, tilhanê wê rabe, kef dêv keve.

Ewî ber çevê xwe dît, ku Memêyê xulamê wî Eyşê stand: zef ber xwe ket, di xweda nihicî, wê biteqya...

Eva ew Eyşê nîbû, ku Tahar axa bi destekî usa defand, wekî heta îro jî serê wê digere. Carya ber derê mala wî, pêjberî axê

sekinîbû, rê nedabû axê, tibistî dabûyê bi axara şer kiribû, ra ruyî rûyê axê bûbû: yê Tahar axa.

Lê îda axatîya wî ji kê rojêrane, çend kapêka hêjaye, îdî ku xulam pêşyê lê digire, ya ewî qebûl kiribû, xulam jê bistîne? Nebû xurê wî. Kesî dîbû, xulamê meriv rabe, ya axê jê bistîne. Zef jî Eyšê Memê hizkirye? Zef jî Memê mirazê xwe bi wê husilcemalê-ra kirye?

– Na ew bi xwe axaye û her tiştî berê ewlin gerek ew bi xwe tem bike.

Û fermana Tahar dîsa rabû: gazî egît, efatê xwe kir, lê berî gişka deyî li Memê kir.

Ewî bi kubar û bi ferman got:

– Hûn vê royê dibînin? Heta ku ro dîsa bê vî çaxî, gerekê hûn nava xulamêd şêx Cewadda bin, wekî Zîlana kokbir bikin, xwelya tendûrê di ser wanda bêjing bikin.

– De bilivin, xwedê komeka wera be...

Ferman û emrê axê bû, gotina wî her tişt bû û Memê dil bi xem vegerya hate malê.

Du hêsir ji çevê Memê pekyan û berjêr gilol bûn.

– Na, Memê dilê xweda sêwirî, – bira dilê Eyşê û dayê nequse, – bi eşq kenya û wanra got:

– Eyşê can, dilê xwe fire bike, zendêd xwe jî bişidîne wekî kolozê Memêyê xwe qot bigirî, – û rûyê Eyşê melûl, bi şewat ramûsa, ramûsa çevêd wê reş belek.

Ewî dayk hemêz kir û gotê:

– Dya min, deynê xulamtîye, deyn gerekê vegeerînim.

– Eyşê binêrî, bira dilê wê nemîne, porê serê te jî reş bibînim.

Û wexta Memê çolê li ser pişta hespê cirîd dida, Tahar axa hêja bi dilekî rehet rûnişt nimêjê. Eyşê û Zozanê jî wekî dilê hev xirav nekin, hêsirê xwe mînanî tavîyê baranê di xweda diquriçimandin.

* * *

Şeş sal hatin derbaz bûn, şeş cara dara bîyê kulîlk veda, lê sala hefta, gava ku wê

dîsa kulîlk veda, Memêyê Zozana pîre reben
li Eyşa melûl dîhar bû...

Tahar axa jî çil cara cab kir, çil cara qewil
û qirar kir, weke çil carî jî cêriband birevîne,
hema Eyşê ew Eyşê bû, ku qe hestu jî neavît
nava dev û qîlêd wî, xeberêd wî kapêkek he-
sab nekir, mîna mêrxasa kubar ma û kolozê
Memê qot kir, serê wî serfinyaz kir, dil da
Zozanê, ji wê dil stend û bi xudana enyê xwe
ebûra xwe kirin, hewceyî tu qûl û bendeyî
nebûn.

Eyşê nola kevodka ber zinara, mînanî hîva
glover berî êvarê rabû ber pencerê, pala xwe
dayê, herdu gurcika sûretê xwe kire nava
destê xwe û rya dirêj mêze kir.

Eva ew rê bû, wekî Memê têda çû, wekî
rojê hezar meriv diçin û ji wana zêde ji wî
alîda tèn û Eyşê her ro dereqa Memêda pirs
û hewal dikir.

Niha jî bi cirîda syarekî hespê boz dihat.
Enya wî xû dabû, ba li pêşê arxalix dixist, li
hev dizvirand. Ew îdî nêzîkî pencerê bûbû

û xerîb-xerîb mêze dikir. Dilê Eyşê nola çivîka davit. Dilê wê quloz dibû: him şabûna, him kerba... Ewê milê xwe hejand û got:

– Syaro, serê min bi qurba, emirê min bi gorî, keremke, peyabe, Memê min îsal heft sale çûye eskerîyê, keremke, were nanê me tem bike û bêje tu ji kêderêyî, kîyî, kî nînî? Eger cabeke xêr heye, pak, eger na, bi xêr û silamet di rya xweda herî.

Ewî syarî jî wa got:

– Rindê, nan û textê te zêde be, şên be, kêmasya te tunebe, şeva îşevîn mêvanê teme.

Nava her heft salada eva mêvana ji gişkî serbestir bû. Eyşê ji xeberê wî nexeyîdî, derket devra, serê hespê westyayî girt û wextê syar jê peyabû, hesp bire tewlê, girêda û êm tijî ber kir.

Û gava zivirî, şûnda hat, xerîb berbi oda xwe bir. Ewî jî tiving, şûr û mertalê xwe ji styê xwe anî xarê, ji stûnêda dardakir, bi destekî koloz ji serê xwe derxist, ku xudana ser paqîş bike. Eyşê kire axîn û axîn û kesera wê heft sala nola çemê biharê li hev keve,

tevî hev bû, kire qîrîn û pêra-pêra xwe avîte
pêsîra Memê, delalîyê dilê xwe.

– Wey Memê, wey Memêyê bêbext, tu bi
çi fen û fêla hatî?

Memê jî digot: – Lê kî dikare bi sînorê te
keve, bermalya mine delal.

Eyşê li ser sîngê Memê, Memê jî serê wê
hemêz kir û bi ramûsanê şîrin kul û derdê
her heft salê dirêj bi carekê bîrkirin.

Memê got: – Eyşê can, de here, mizgînyê
bide daykê, wekî bê sobeta bêje, xeber bidin.

Eyşê got: – Ax, Memê min, bihêle dayka
pîre-reben îşev rehet razê, sibê xeber bidin,
niha şîr û mast bînim, buxun, vexun û kêf
bikin.

Memê tu tişt negotê, bejn bala Eyşê ew
têr kiribû, hine şîr vexwer, lingê xwe şûşt û
bi şewqa hîvê hevdu hemêz kirin û ketin cî-
nivîna...

Gava ku sibê gewr bû, Zozan ji cîyê xwe
rabû, sê cara ji dil û ceger “ax” kişand, sê
cara gazî Xwedê kir.

Ew ji derdê Memê bû, ku dihelya û di-
maşya. Nava her heft sala gelek derd û kul
dilê xweda xwey kiribû, heft sal bû, ku dil
dida Eyşa terlan, wekî usa melûl, wekî usa
bi hisret, miraz çevada mabû. Ewê mûkûrya
Memê dikir, çevê wê li rêya mabû.

Xûna wê hela dikelya, zendêd wê hê ser
benga cahiltyê bûn, ewê dema dîna xwe
dida bejn bala Eyşê, ax dikir, xûn dikişya
nav dilê wê, mirazê wê ji sebabya Memê, çe-
vada mabû, dilê wê disût.

Zozanê wexta ku cî-nivîn qatî ser hevdû
kir, nêzîkî bixêrîyê bû, Eyşê wêderê hertim
kûpkê nimêjê dadanî, wekî Zozan nimêjê
bike, wekî ji Xwedê tuala hîvî bike bona
vegerandina Memê û sebrkirina xwe û
bûkêda.

Zozan serê xwe hejand û got:

– Hey gidî Eyşê, te gelo bîr kirye, erê, rin-
dika min, qêmîşî te nabim... gelo çi nêta xi-
rab ketye qelpê te, ku te ev şuxula nava heft
salada bîr nekir, te îro bîr kir...

Zozanê ji xwe halara digot û dibiland. Çaxê ji ser texte peyabû, çû berbi tewlê, wekî kûpikê nimêjê bîne, hew nihêrî hîrînya hespekî kete guh...

Zozan sekinî.

Xwe fikirî û got:

– Ew çi dengê hespa tê, dibe hesp tewlêdane... mêvanê min, xerîb kura hatye, bê mala min, hespê wî jî tewlêd bike hîre-hîr?

Zozanê bi dawa dêre çevê xwe temiz kir, cîyê ku her ro valabû, îro ber afir hespekî bozî kubar girêdabûn...

Zozanê dîsa xwe û halara got û bilind got:

– Hey gidî Eyşê, paşî Memê min, dengsedayê mêvana bikevin ber guhê min, tu jî ber mêvana herî-bêyî, cabê nedî min...

Çima min sîyanet û hurmeta mêvana bîr kirye? Mêvan, mêvanê Xwedêye. Ne ez çiqas mêvana hiz dikim, awqas jî Memê xweyî tayê tenê hiz dikim.... Hey gidî Eyşê.

Û lingêd Zozanê, cardin şidyan, nava wan her heft salada nimêj cara ewlin bîr kir

û ber bi odê lezand, ku Eyšê wan heft salada têda radibû, rûdinişt.

Zozanê derê odê vekir û çû hundur. Ode tarî bû, tîrkek tevê avitibû hundur, dabû ser cî...

Zozanê hizingek kûr rahişt û çevê xwe mizda û nişkêva got:

– Pî, bi simila, eva ci tevaye?

Eyšê razabû, kêleka wê jî zilamek. Ewî bi evîntî Eyšê hemêz kiribû: destek dabû ber serê wê, yek jî bera birbû, hemêz kiribû, evîntya heft sala pê girtibû û ketibû xeweke kûre şîrin.

Ewê got: – Hey gidî Eyšê, gelo namûsa te çawa namûs bû, te kir bin pê xwe. Min ronaya çevê xwera Memê mezin kir, Memê xweyî xerîbî xerîbstan. Memê eva heft sale çûye eskerîyê, çito namûse li te. Eyšê can, te qewl, qrarê heft sala pêpes kir, te kolozê Memê min berjêr kir, tu ketî nav cî, belgîyê lawkê zilam.

Tamarê Zozanê li hev ketin, kerba xûn têda miçiqî, xûna wê tevî hev bû, qewat li wê

berev bû û bê hemdî xwe nêzîkî stûnê bû.
Çek û rextê mêvan bi stûnêva darda kirîbû.

Zozanê eynelû bi fesal girte destê xwe û bi herdu desta mehkem girt. Sifte lûlê nihêrî û paşê serê wê nêzîkî mêvanê Eyşeyî hizkirî kir...

Zozanê got: – Çi zilamekî egîte, ezê mêşa wî hema ji textka enyê bigirim...

Got û sekînî.

– Na xêr. Eyşê can, nebû, usa nabe, dengê eynaluyê wê belabe, gund û cînar wê bibhên, dinyayê me bihise, Tahar axa wê seh bike, dilê wî wê şa bibe, navê te kevotka perbelêk wê xirab be, navê bûktya te heftsalyê wê roda here. Memê min jî wê bê, bibhê hêrsa Memê jî wê rabe û dilê wî wê bişkê, serê wî wê berjêr be, îda ruyê wî nagire bi xelqêra xeber bide.

Pajda hat û eynelû stûnêda darda kir.

Şûnda zivirî, hat, dît ku mêvan ji lezbûnê xençerê xwe ser belgî hiştaye, banzda, hilda, çeka wê xilas kir, şewq kete xençerê, çirûsî û dora serê mêvan bir û anî hejand.

– Dibek qeweta min kê m bibe. Erê Eyşê, hey gidî Eyşê. Dibek ji derbekê neyê kuştin, erê!

Eyşê can, eva zilamê hanî efat wê ji derba Zozana pîr bemire? Na, dibek sax bimîne, deng dinyayê belabe, îja xelq bibhê, navê Eyşê xirab bibe, Memê jî bê, seh bike, bi engire, dil jî temûl nede, bişkê...

Xençer jî şûnda da, kire qavê...

Her dû cahil hê xewa şîrinda bûn, guleşq dibûn, lêvêd mêvan li hev diçûn û dihatin.

O, ramûsanê Eyşê, ramûsanêd bi şewat û bi agir mêvan gelekî xweş hatibûn û ew di nava xewa kibîrda ji ramûsanê wê, husil cermalê têr nebûbû, destê xwe jê nedikişand, ji sûretê Eyşa Zozanê waykirî...

Dîsa irnê Zozanê rabûn, car din bi lez berbi çek û sîlihê wî çû got:

– Na, gerekê zû bikim, hê hişyar nebûne, ezê xewêda lêxim, eger hişyar bin, îda zefta min dere û şixulê destpêkirî, wê badîhewa here, emê undabin.

Zozan diha nêzîkî sîlihê mêvan bû, soranî kişand, ku here lêxe û got:

– Aqilê min ji evî dibire, eva wê sîng û berê wî xilaske û weke buhustekê jî wê di erdêda here. Deng xelqêda dernakeve, xelq se nake, soranîyê qefesa wî xilaske wê buhustekê jî di erdêda here. Dilê Tahar me rihet nabe, navê Eyşê bela nabe, kêfa Eyşê naşkê, Memê jî nangingire, dilê wî xirab nabe... û cardin zendêd Zozanê hev şidyan û dîsa kela wê rabû, xûna wê tevî hev bû, ewê soranî ji nav porê Eyşêra da ser sîng û berê mêvan.

Mêvan ji şewata birînê welgerya ser kêleka dinê. Zozanê diha soranî bi qewat hulkum kirê û soranî ji sîngê wî derbazî erdê bû, gihîşte doşekê û weke buhustekê jî erdêda çû.

Zozanê wî çaxî hizingek kûr rahişt û Eyşa bûk mêze kir. Eyşê wekî ji welgerandina Memê hişyar bûbû, rabû ser xwe, rûnişt û bê hemdî xwe çarnikal mêze kir, sifeta Zozanê guleşq nihêrî û hê haj lêdana Memê tunebû.

Lê xûna sor diha çarnikal girtibû. Eyšê hişê xwe berevî ser hev kir, Memê xweyî delalî mêze kir, soranîyê ser sîng dît û her tişt femkir.

Eyšê paşê li Zozanê nihêrî û ji pêra dest avîte porê xwe, qefş kir, anî xarê, kire qîrîn û got:

– Wey Dayê, te çi serê me kir? Memê minî efat eva heft sal bû xerîbyêda bû, şer kir, nehat kuştinê, qe birîndar nebû, te çi kir? Wey dayê. Û Zozanê jî fem kir, ku Eyšê ew Eyšê bû, wekî kolozê Memê qotgirt, Memê ku usa bê miraz ma, bi destê Zozana pîre reben hate kuştinê û Zozanê soranî ji sîngê wî hilkişand, pêlê xûnê vîalî-wîalî davîtin.

Zozan kete ser birînê, lê xûnê sifetê wê hilanî....

Zozan îdî kûr nelya:

– Ax Memê, Memê, Memê, dya te sêwîye, dya te qijike, melûl Memê, Memê... ax xûna kurê min bere. Ax Memê.

Eyşê malxirabê, min Memê bi destê xwe derdaye, heft sala çûye eskerîyê, kesî qêmîş nekir derba xwe lêde, lê hema min porkurê, min merûmê, belengazê, min delûlê, bi destî xwe derda. Erê Memê can, Memê, ax Memê minî terî can, bê miraz. Dya te bira bibe gurê çîya, Memê. Memê, Memê, bira dinê alem seh bike, dya te dêran çi serê te û xwe anî. Dya te dêran, dêran, bira serê xwe kur ke heft dûzûna, panzde kêra, paşî Memê minî tayê tenê.

Eyşê got: – Zozana merûm, tu deng nakî, lê tu por û gulyê min kur nakî, paşî Memê, lê dilê Tahar begê lê rihet nakî.

Û wextê hêsirê wê û Zozanê çevada zahabûn, wana tabûtek Memêra çêkir, delalîyê dê, kuştîyê bi destê daykê danîn nave. Daykê tabût hilbirî danî ser milê xwe mêrxasê, nalya, kalya û mehele-mehele gerand û tenê paşê derxist serê çîyayê jorin, tewrî bilind, li rex hêlûna teyra, çel kir, wekî ew teyr tim ji wê bilindayê dinya, çerx û

felekê mêze bikin. Eyşê bibînin. Wê Eyşê ku
kolozê Memê heft sala qot û serfinyaz xwey
kir û wê dîsa xweyke, ku Memê hêrs nebe,
dilê wî xirab nebe.

